

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. julija 1898.

— (Odvetniška zbornica kranjska) je sklicana na izvanredni občni zbor v dan 17. t. m. Na dnevnem redu je: 1.) poročilo odvetnikov gg. dr. V. Krisperja in dr. Fr. Stora o dogodkih pri prizivni razpravi na višjem deželnem sodišči v Gradci dne 23. junija 1898 glede neveljavnosti slovenščine; 2.) predlog in sklepanje o korakih, ki naj jih proti temu ukrene zbornica. — Na isti dan je v Ljubljano sklican splošnji shod vseh slovenskih odvetnikov in notarjev ter kandidatov, ki bode zaslišal poročilo o istej stvari in se posvetoval o korakih, kako doseči popolno veljavo slovenščine v sodnih uradih, nadalje višje deželno sodišče v Ljubljani in organizacijo vseh slovenskih odvetnikov ter notarjev v prospah interesov obojnega stanu.

— (Osobne vesti.) Imenovani so: dež. sod. svètnik Fr. Trenz v Mariboru državnim pravdnikom v Ljubljani; sodni tajnik dr. Ant. Perišič v Trstu dež. sod. svètnikom v Rovinji; okr. sodnik Hektor Franceschinis v Cerknem sodnim tajnikom v Rovinji; okr. sodnik Hans baron Falke pl. Lilienstein sodnim tajnikom v Gorici; sodni pristav Iv. Guzelj v Kanalu okrajnim sodnikom v Cerknem; sodni pristav V. vitez Fröhlich pl. Fröhlichsthal v Sežani okrajnim sodnikom v Bovcu; avskultant Ant. Mladič sodnim pristavom v Postojini; avskultant H. Lasič sodnim pristavom v Tolminu. — Premeščen je sodni pristav Al. Žebrè iz Postojine v Radoljico.

— (Jos. Unger,) predsednik državnemu sodišču in oče modernega avstrijskega pravoznanstva, je dne 2. t. m. včakal sedemdesetletnico svojega rojstva. Tem povodom je izišlo nebroj časniških člankov, ki proslavljajo Ungerjeve vrline in njegov pomen v pravniški literaturi ter avstrijski politiki. Vse, kar je koli poklicano, mu je prirejalo velečastne ovacije.

— (»Novi sodni pravilnik za grajanske stvari v uredovnem slovenskem prevodu.«) [Dalje.] Loza sorodstva namesti vrsta sorodstva za verwandtschaftsgrad, ker vrsta znači nam le reihe, gattung, art, Ruskim pa mero za poti in ker živi prikladnejša ta beseda loza v navedenem smislu prav po vsem jugoslovanskem svetu;

deželne deske namesti deželna knjiga za landtafel, ker deželna knjiga ne pokriva besede landtafel, tavole provinciali, in ker nahajamo besedo »zemske desky« (= deželne deske) že v najstarejšem češkem zakonodajstvu;

— ne moremo soglašati v marsičem z gospodom slovenivcem sodnega pravilnika. Radi tega pa ne krivimo njega, nego krivimo današnjo knjižno našo slovenščino.

Tako nam ne gre v glavo, da senat imenujmo po naše odsek. »Odsek« je vse kaj družega od sodnega senata; odsek je abtheilung, section, sezione. Na zbornih in večih kotarskih sodiščih imamo raznih odsekov, na pr.

odsek za grajske pravde, odsek za kazensko pravne stvari, odsek za izvršbe, odsek za varstvene in skrbstvene stvari itd. Ako ni uže ugajala g. slovenivcu lepa domača beseda starejšinstvo, tore sodno starejšinstvo za gerichtssenat, v katerem bi bil predsedatelj sodni starosta, kakor je enkrat rekel eden starejših štirih svetnikov vse časti dostojnemu svojemu predsedatelju Mihajlu Antonoviću Urbančiču: »Viš, amice praestansissime! mi štirje smo starejšine, Ti si pa starosta starejšin«, ostaviti je imel na tem mestu latinsko besedo senat, ki nikogar ne žali in ki je v rabi prav v vseh jezikih, navadnih na evropskem materiku.

Isto tako nam ne ugaja motena posest, ker oblika motena ni slovnično opravičena. Trpežni deležnik minovšega časa stvarjamo prav enako v vseh slovanskih narečjih iz debela moti in prideljenjem končnim *en*. To daje tore moti + en; *i* pred *e* prehaja v *j* in stvarja *tj*; ta *tj* je pa enak *č* in tako smo dobili motjen, tore močen. Enako slove n. pr. tudi usmrčen, čučen, zapečaten, osramočen, ščičen, razpuščen od glagolov: usmrtiti, čutiti, zapečatiti, osramotiti, ščititi, razpustiti. Od tod ni izhoda. Ali pišemo pravilno: močenje posesti, ali pa izberimo si za störung kako drugo besedo, na pr. smesti, smetati, smetenje, ako mislimo, da pomenja močen tudi kräftig, forte, močen pa durchnässt. — Vgovor za einrede, einspruch, einwurf, einwendung, eccezione, ne vdomači se nikdar na Slovenskem. Mi smo dokazavali in tudi dokazali, deset let je temu nazaj, v »Ljubljanskem Zvonu« in v »Slovenskem Pravniku«, da ni ta beseda prav nič družega, nego Marko Pohlinska skovanka, sestoječa iz predloga v (-ein) in samostavnika govor (-rede). V tem smislu ne moremo in ne smemo je upotrebljavati, ker je prepodobna besedi ugovor, ki znači v staroslovensčini in prav v vseh slovanskih narečjih übereinkommen, tractat, vertrag, o čemer se prav lahko prepričamo, ako pogledamo na pr. v divni roman: »Knjaz Se-rebrjanyj« od gr. A. K. Tolstega, kder čitamo na strani 263.: »Dobro — a ty starij čort, pomni naš ugovor: koli ne budet mnie udači, poviešu tebja kak sobaky«, na str. 318. pa: »Jaz odpustil tebie etu pervuju vinu, a byl ty, po ugovoru našemu, posažen za novuju vinu«, ali v čl. 1020. »imovinskega zakonika« za knjaževinu Crnu Goru, ki slove: »Razgovor je razgovor, a ugovor stranama zakon«. — Polovica žiteljev v sodnem kotaru Podgrajskem so Hrvatje, namreč Čiči, druga polovica so pa Slovenci, namreč Brkinje. Prvim bodi na istem sodišči pod Gradom in pred istim sodcem ugovor übereinkommen, drugim pa einspruch? To ne gre, pa ne gre in tudi nikdar ne pojde. To isto je videl tudi g. Lj. dr. Filipič in pomislivši, da le ta beseda ugovor ne more biti kajkavcem tostran Sotle einspruch, kajkavcem onstran Sotle pa vertrag, upotrebil je za einrede, einspruch besedo prigovor, ki rabi v tem smislu Brkinom, Notranjcem, Brežanom, Dolencem, hrvaškim in ogerskim Slovencem, v hrvaškem in srbskem zakonodajstvu, ki je rabila in še rabi v tem smislu v nekaterih naših vestnikih in ki je prešla tudi v istem smislu v merodajni M. Pleteršnikov slovensko-nemški slovar. Fiat applicatio.

Med predlogom pri in do ni bistveno nobene razlike, saj znači na pr. prihod prav isto, kar znači dohod, in tako znači prisoditi prav isto,

kar znači dosoditi, namreč einantworten, aggiudicare. Ne pojмимо torej, kako je mogel nazvati g. slovenivec revizijo dosodna pritožba. Ako je hotel izbrati za revizijo namesti latinske besede kako našo, bilo mu je pogledati v »Rusku pravdu«, ali »Litvinskij statut« in tam bi bil naletel na besedo, reviziji povsem odgovarjajočo, namreč na besedo: »presod«, ki jo je upotrebil za revizijo tudi odvetnik g. Lj. dr. Filipič.

Za sodišče ali sod (gericht) izvolil je g. slovenivec znova starejšo skovanko sodnija. Ne pojde. »Čto bylo, ne budet vnov«, pravi nekde A. S. Púškin. Narod je to besedo uže zavrgel, ker ni bila za-nj. Kakor je uže dal slovó besedam: copernija, umetnija, ohernija, porednija in enakim jezikovnim nestvorom, da slovó (na kolikor ga ni še dal) za vsele tudi besedi sodnija in vse uredovno in neuredovne galvanizovanje ne spravi je več na noge. Mi se še spominjamo, da je branil to besedo celó blagopokojni Matevž Cigale in da se je opiral v podkrepljenje svojih nazorov na hrvaško besedo satnija (ki pa ni nič drugega nego ruska beseda sotnja, das hundred); — ker je pa beseda sodnija nespretna skovanka s končnico nija, katere ne poznajo slovanska narečja, ker živi beseda sod prav krepeko v Brkinih, v hrvaških in ogerskih Slovencih in v vseh slovanskih jezikih in ker je beseda sodišče udomačena uže po vsem slovanskem svetu od Štivanja pri Devinu do Vladivostoka, pozabimo za vsele na sodnijo in upotrebljujmo namesti nje občeslovansko slovo sod ali sodišče.

Kakor v drugih naših časnikih nahajamo tudi v le-tem prevodu preveč zdnekanja, rekše upotrebljavanje češko-poljskega z dne namesti našega, hrvaško-srbskega, bolgarskega in ruskega od. Naši slovenivci državnih in deželnih zakonov so sicer slišali nekaj zvoniti od severa, a dozdeva se nam, da niso prav razložili tega zvonjenja. »Z dne« (se dnja) nam je rabiti le tedaj, kadar imamo v mislih nemški: »vom tage«, italijanski: »dal giorno«, na pr. »zakon od 1. maja 1896, št. 64. drž. zak. stopi v krepost v treh mesecih računaje z dne svojega razglašenja«, a tudi to bi povedali lahko še bolj po domače, n. pr. »zakon od 1. maja 1896. leta št. 64. drž. zak. stopi v krepost v treh mesecih po svojem razglašenju«. Vsakega drugega z dne, a da se na glavo postavimo, ne slišimo prav nikder iz ust priprostega našega človeka. Kdo bi na pr. koga poprašal, da s katerega dne prebivaš za Brdom? Kdo je neki slišal kedaj, da bi mu le ta odgovoril, da prebivam za Brdom z dne šestnajstega kozoprskā? Živa duša ni še tega slišala od priprostega Slovena, saj bi on le vprašal svojega tovariša, da od kedaj prebivaš za Brdom in saj bi mu odgovoril le ta njegov tovariš, da prebivam za Brdom od 9. vinotoka. Od naroda, od priprostega naroda učimo se slovenski, saj je njegova govoričā jedino prava in jedinstveno pristna, zanesljiva in dostoverna naša slovnica. Dvakrat deset let temu nazaj nismo še pisali neharmoničnega tega zdnekanja, nego pisali smo pošteni svoj starinski od, kakor ga govori še vedno ves naš narodec in kakor ga govore in pišo Hrvatje, Srbi, Bolgarji in Ruski. Oklenimo se torej znova domačega našega od, pa opustimo raskavi in drenovi ta z dne, ki je problematične vrednosti in ki žali ušesa in očesa.

V tem prevodu nahajamo preveč kotkanja rekše upotrebljavanja conj. kot za nemški als. Le ta beseda niti ne živi na Slovenskem. Vtepla se je v našo knjigo za omenjeni nemški als, za italijanski in qualità in come istotako, kakor se je vtepla prav po nepotrebem pod obliko kao v hrvaški, pod obliko jak v poljski in česki, pod obliko kak pa v ruski književni jezik. Za srečo ni še prodrla nikder v priprosti narod in tudi nikdar ne prodre va-nj, ker je prav nič ne potrebuje in ker bo brez nje prav lahko izhajal, kakor pravi narodna pesem: »ča do suda božjega«.

Slovincu, narodivšemu in odgojivšemu se v potujčenih naših mestih bi še skozi prste izpregledali neslovansko to kotkanje. Slovincu z dežele ali z vladanja ne moremo, ne smemo tega izpregledati, ne da bi nas ne zapelo na duši. Ne presajajmo prav vsake druge nemške spake v priprosti naš jezik. Pišimo na pr. namesti: »Krešemirov mladenec je tako velik kot Vladimirov« tako-le: »je tako velik kakor Vladimirov«; namesti: »Troben-tanja je mesto še bolj polno kot zvončkanja« tako-le: »še bolj polno nego zvončkanja«; namesti: »Vidovčev služi v samostanu kot vratar in je mlajši kot zvonikar Stanislav« tako-le: »služi v samostanu za vratarja in je mlajši od zvonikarja«, ali: »in je mlajši nego zvonikar«, ali pa: »in je mlajši čem zvonikar«; namesti: »Kedar se je pokazalo glede vsot več mnenj kakor dve« tako-le: »več mnenj nego dve«; namesti: »Odvetnik ima letos toliko pravn kot lani« tako-le: »ima letos toliko pravn, kolikor lani«; namesti: »Poslanec dr. Cvetkovič, kot govornik večine je imel prvo besedo«, tako-le: »dr. Cvetkovič, govornik večine«; namesti: »Vlašić si je izbral pomagjarjenje kot geslo« tako-le: »Vlašić si je izbral geslom pomagjarjenje«; namesti: »Rešnik je dobil zaušnico kot nagrado za rešitev življenja« tako-le: »Rešnik je dobil zaušnico v nagrado za rešitev življenja«; namesti: »mi smo obsodili moža kot podlega, kot umazanega, liberalci ga pa spoštujejo kot značajnega« tako-le: »Mi smo obsodili moža, da je podel, da je umazan, liberalci ga pa spoštujejo značajnim«; »namesti: »Tu se gre za poslednjo posest in tožitelj misli, da je dokaz po pričah kot dognan (Na Goriškem pravimo le, da so na pr. dognali pastirji goveda s paše domu.) glede poslednjč njegove posesti« tako-le: »Tu gre«, ali »tu je posla o«, ali: »tu je dela o«, ali: »tu se bavimo o« itd. in tožitelj misli, da je dokazana po svedokih (ali: dokazana pričami) poslednja njegova posest«. — Po kratkih teh primerih prepriča se prav lahko celó mestni Slovenec, kako neslovansko, kako nepotrebno je tujejedno to kotkanje. (Neprehvalni naš pisatelj, prečastni otec Ladislav obnarodil je 1864. leta v »Slovenskem Glasniku« o teh veznikih velezanimiv sestavek, ki slove med drugim:

»Če primerjamo zdaj rabo primerjavnih stavkov v primerih za enakost, vidimo, da služi staroslovenščini in vsem drugim jezikom slovanskim (pa do malega tudi tujim) drugačen veznik nego za inakost; — za enakost namreč: starosl. jako, slov. kakor, serb. kao (kako, kao što) itd., za inakost pa starosl. negъ ali neže[li], serb. nego itd. ali pa rodivnik (v staroslovenščini brez predloga, v serbšč. in bolg. pa s predlogom od ali ot), ki se stavi le ondaj, kedar rabi latinec, izpuščajje »quam« (nego) — svoj »ablat.«, Gerk svoj

rodivnik brez predloga, Lah pa svoj rodivnik s predlogom »di« itd. — Tak rodivnik s predlogom o d rabi tudi Belimkranjcem. — Samo v slovenskih primerih za inakost (neenakost) vidimo zmešnjavo: zdaj kakor, zdaj ko = »kot« iz kakti. Naše zmešnjave pa je kríva posebno nemščina. Res da loči sedanja knjižna nemščina v takih izrekih »als« od »wie«, toda »po domače« zamenjuje Nmec, posebno naš sosed, pogostoma »als« za »wie« ali za »als wie«: »Er ist grösser wie mein Bruder« (»als wie mein B.«) namesti: als mein B. Ravno tako pogostoma pravijo in pišejo še dandanašnji »als auch« namesto »wie auch«.)

Istó tako mrgoli tudi v tem prevodu vse preveč prikanja in kćkanja, rekše upotrebljanje prep. pri in k namesti katere prikladnejše besede. V Slovencih in v vseh drugih Slovanih znači pri prav to, kar znači: tik, poleg, stran, zraven, kraj, vstric, neben, ad, apud, appresso, accanto. Nekaj primerov naj zadošča, da se prepričamo tudi o nepotrebnem tem prikanji in kćkanji. Ne pravi se n. pr. »V poslednji praksi pri holmci padlo je dokaj mladencev«, nego pravimo: »v praski pod holmcem«; — ne pravimo: »Sinoči sem bil pri večerji in sem sedel pri mizi«, nego pravimo: »sinoči sem bil na večerji in sem sedel za mizo« (ker, ako sem bil pri večerji, sem le gledal in sline požiral, ko so drugi jedli); ne pravimo: »Bil sem pri cesarji«, nego pravimo: »Bil sem pred cesarjem« (ker je on po svojem dostojanstvu nekaj več od navadnega človeka) in tako slove tudi vzvišena cerkvena pesem:

»Pred stolom tvoje milosti«,

v posvetni narodni pesmi žuga pa dekle svojemu ljubimcu, da ga bo tožila:

»Na svetu tem pred rihtarjem,
Na onem pa pred Ježošem«;

ne pravimo: »grem k sodišču, bil sem pri sodišči pri razpravi«, nego pravimo: »grem na sodišče, bil sem v sodišči na razpravi«, saj je bil pri razpravi — (Le dovršeno razpravljanje zovemo razprava. Sodišče vabi torej stranke le na razpravljanje, na obravnavanje. Takoisto je sodeče sodišče le za časa dokler sodi; kedar je uže izreklo svojo sodbo, ní več sodeče, nego je pravdno, pravdninsko, spoznavno, razpoznavno, ali kakor je hočemo sploh imenovati, le sodeče ni in tudi biti ne more po pomeni besede, ki je nosi v sebi) — le oni, ki je razpravo le poslušal; ne pravimo: »pri podiranji« (pravi germanizem: bei der zerstörung) starega gradu naleteli so delavci na zaklad«, nego pravimo: »podiraje stari grad«, ali: »podrši stari grad«, ali: »kedar so podirali«, ali: »ko so podirali ali podrli«, ali: »podiranjem«, ali: »v podiranji« starega gradu naleteli so delavci na zaklad.

(Konec prihodnjíč.)

»Slovenski Pravnik« izhaja 15. dne vsacega meseca in dobivajo ga člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 4 gld., za pol leta 2 gld.

Uredništvo je v Ljubljani, štev. 17 v Gospodski ulici; upravníštvo pa na Valvazorjevem trgu štev. 7.